

המכילות גפרית. מבין תרכובות אלו הוכחה בבירור, בצריכה נורמלית של שום, תרומתה של קבוצת תרכובות שהחשובה ביניהן היא האליצין (Allicin 70-80%) המקנה לשום את טעמו וריחו האופייניים.

האליצין פועל כנוגד חמצון יעיל ביותר ומכאן גם חלק גדול מחשיבותו הרפואית. התברר שלא האליצין עצמו הוא נוגד החמצון אלא חומצה סולפנית ונגזרות נוספות שהן תוצר פירוק שלו. מסתבר אם כן שיתרונותיו של השום וחסרונותיו כמדיף ריח חזק ולא נעים תלויים באותו חומר. האליצין אינו קיים בשום לפני כתישתו ורק לאחר כתישה או אכילה מתקיימת ריאקציה כימית שבסופה הוא נוצר. התאים העלמים של השום מכילים נגזרת חסרת ריח של חומצת אמינו המכילה גופרית, הידועה בשם alliin. כאשר התאים מרוסקים, alliin בא במגע עם האנזים alliinase הנמצא בתאים שכנים והוא הופך לאליצין.

לאליצין יש השפעה אנטי-בקטריאלית והוא מומלץ גם היום כתרופה ביתית כנגד דלקת גרון. דוד מירלמן ומאיר וילצ'ק ממכון ויצמן גילו כי האליצין מנטרל שני אנזימים: ציסטאין פרומאין ואלכואול דהידרוגנז. אנזימים אלה חיוניים לתהליכי חיים של חיידקים, פטריות, ונגיפים, כולל אלו הגורמים למחלות בגוף האדם, ונטרולם יכול למנוע או לעכב התפתחות של מחלות, דלקות וזיהומים. הגילויים האלה עשויים להביא לשימוש באליצין כתרופה נגד חיידקים שהתפתחה בהם עמידות לסוגי אנטיביוטיקה שונים. יכולת זו עשויה לספק הסבר לדברי הברייתא "והורג כנים שבבני מעיים". "כנים" בלשון חז"ל אינם רק החרקים הידועים לנו בשם זה אלא יצורים קטנים אחרים. ייתכן אם כן שהכוונה לטפילי מעיים מסוגים שונים. מחקרים קליניים רבים שהתבצעו עם שיני שום או טבליות שום מוכיחים שלכמויות קטנות שלו יש השפעה משמעותית על מערכת ההובלה (מערכת הדם) בעזרת הפחתת רמת הכולסטרול ולחץ הדם ומניעת אגרגציה (הצמדות בקבוצות) של לוחיות הדם. מחקרים אפידמיולוגיים ומחקרים על בעלי חיים מצביעים על מעמדו של השום כמונע תופעות סרטניות ובמיוחד במעי.

במסכת גיטין (ס"ט,א) אנו לומדים שרבותינו הכירו את השום גם כתרופה לדלקת שיניים. על פי פירוש רש"י שם התרופה למחלת שיניים "פנימיים" הוא ראש שום בעל צלע אחת. יש לשחקו ולמרוח אותו אך ורק בעזרת ציפורן הבוהן על מנת שלא ייגע בבשר האדם. על פי הגמרא, השום הנוגע בבשר עלול לגרום לצרעת. מעניין שגם היום מזהירים לא לחשוף את העור לריכוז גבוה של שום משום שהוא עלול לגרום לגירויים בעור ובעיניים עד כדי כוויות חמורות על פני העור.

לתגובות ורישום לקבלת מאמרי צמחים ובעלי חיים על פי סדר הדף היומי:

raananmoshe1@gmail.com

יא ח שְׁמוֹ הָעֵץ מִקוֹם הַהִטְעָמָה בְּמִלָּה שְׁטוֹ נִדוֹן כֵּאֵן בַּעֲבָר.
בספר אמת ליעקב מהרב יעקב קמנצקי ז"ל

כתב במנחת שי ז"ל: שהוא מלרע על
דרך הזרות כמו וסרו הצפרדעים כי שמו
אותי בבור וכו' עיי"ש. והנה כל אלה כשהן
סמוכין לאל"ף וה"א, וכן מצינו בוא"ו
המהפך בפעלי נחי ה"א — כשבא בעתיד
שהוא מלעיל, אבל כשהם סמוכים לאל"ף
וה"א הם מלרע, כמו וצפית אותם זהב
[שמות כ"ה פי"ג], או והבדיל הפרכת לכם

[שם כ"ו פל"ג], וכן למה הרעתה לעם הזה
[שם ה' פכ"ב], וכבר כתבנו כן כמה פעמים
בספר זה.

הרב יוסף קמנצקי נר"ו בן הרב נתן נר"ו בן רבי יעקב ז"ל שלח אלי מהספר אמת ליעקב על הנביאים. הערות השוליים הן של הרב יוסף נר"ו.

יִרְמְיָהוּ יָא י שָׁבוּ עַל-עֲוֹנֹת אֲבוֹתָם הָרָאשִׁים [בכ"י לנינגרד סימן תלישא כפול להורות על מלעיל¹³] מנחת-שי ד"ה שבו, כתב: בספר אחד ספרדי נכתב בצדו טעמו מלעיל כוי, יאבל 'שטו' (במדבר יא ח) מלרע, עיין מה שכתבתי בהעלותך (שם ד"ה שטו), עכ"ל. והיינו שם כתב ד"שטו" נמי לעיל, אלא דתלישא קטנה לעולם הנה מצוינת באות אחרונה כדי להכיר בין תלישא גדולה שהיא לעולם מצוינת באות ראשונה.¹⁴

אבל באמת אין זה מוזר¹⁵ מפני שהיא לפני אות גרונית וזה לעולם גורם לעשותו מלרע, כמו "וסרו הצפרדעים", כמו כן "שטו העם" לפני הה"א.¹⁶ אלא גם כאן הוא לפני עי"ן, שהרי כן מצינו (שמות י"ח י"א) "אשר זדו עליהם".¹⁷ אלא שיש לומר שכאן מקום לטעות שהוא מנחי למ"ד הה"א¹⁸ שהם מלרע.¹⁹

¹³ א"ה: יש עיגול על אמצע השי"ן והיא הערת מסורה שזו פעם יחידה שמלה זו מופיעה בראש הפסוק.
¹⁴ ז"ל המ"ש בפי בהעלתך: שטו - כתוב בסי פתח-דברי דף כי שהוא מלרע על דרך הזרות, כמו "וסרו הצפרדעים" (שמות ח' ז'), "כִּי-שָׁמָּה אֶתִּי בְּבוֹרָה" (בראשית מ' ט"ו), וכ"כ האפודי בפי י"ו וספר רבי-פעלים. גם בספר ספרדי קדמון מסור עליו: לית ומלרע. ובעל אור-תורה כתב שאם קבלה נקבל, ואם לדין יש תשובה, שהתלשא קטנה שבסוף המלה אינה ראויה, שהיא מהטעמים שדרכם לבא בסוף המלה לעולם, אפי' כשהמלה מלעיל כמו "ויצר", "ויבן" דפי בראשית (ב', י"ט וכ"ב), ע"ש, ועי' מ"ש בירמיה ס"י י"א, עכ"ל. נמצא שיש פלוגתא אם "שטו" מלעיל או מלרע. הדעה הראשונה סוברת שהוא יוצא מן הכלל, שהרי פעלים מגזרת נחי עי"ן וא"ו (היינו שורש שע"ן הפועל היא את וא"ו), כמו קום, שוב, מוש, בעבר נסתרים באים מלעיל, כמו "קָמוּ בְּנֵי וְיֹאשְׁרוּחַ" (משלי ל"א כ"ח), "כִּי-שָׁבוּ מִדְּרֹכָם הָרָעָה" (יונה ג' י'), "לֹא-מָשָׁו מִקְּרֹב הַמַּחְנֶה" (במדבר י"ד מ"ד), ואילו נְשָׁטוּ הוא מלרע, כמו וְסָרוּ הַצִּפְרָדִּים, כִּי-שָׁמָּה אֶתִּי בְּבוֹרָה. ואילו הדעה השניה של האור-תורה סוברת שאכן וְסָרוּ הַצִּפְרָדִּים, וְכִי-שָׁמָּה אֶתִּי בְּבוֹרָה הם יוצאים מן הכלל, אולם נְשָׁטוּ היא באמת מלעיל, אלא שאין ניכר שהוא מלעיל כי התלישה קטנה לעולם בסוף התיבה. רבינו הוסיף הסבר בדברי האור-תורה למה באמת מצוינת תלישא קטנה על האות האחרונה לעולם.

¹⁵ שיטת רבינו היא למצוא כללים חדשים שלפיהם מתיישבים מקומות שהמדקדקים הקדמונים לא פענחו ואמרו שהם על דרך הזרות. כאן רבינו נותן כלל לפיו מתיישבים כל המקומות הנ"ל: וְסָרוּ הַצִּפְרָדִּים, כִּי-שָׁמָּה אֶתִּי בְּבוֹרָה, נְשָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ, מדוע הם מלרע.

¹⁶ רבינו קבע את היסוד הזה לגבי הרבה מלים בתנ"ך - עי' מש"כ בבראשית כ"ו י' וכ"ב, שמות ח' ז', שם כ"ה י"ג, ויקרא כ"ד ה' ד"ה ולקחת, במדבר י"א ח', שופטים ד' י"ח, ש"א כ' כ', להלן מ' ה'.
¹⁷ ושם נקראת מלת 'זדו' מלרע, הרי שאין הבדל בין האותיות הגרוניות אל"ף וה"א לבין עי"ן ובכולם לפי שיטת רבינו משפיעים הם על המלה שלפניהם שתהיה מלרע, וא"כ גם בפסוקנו שמלת 'עלי' היא אחרי מלת 'שבו', היה לו לקרותה מלרע, ולמה כתב הספר הספרדי שהיא מלעיל? ועל זה תירץ רבינו כדלהלן.

¹⁸ נהוג לקרוא לשלוש אותיות השרשיות של כל פעל בשם 'פ"א הפעלי' (האות הראשונה), 'עי"ן הפעלי' (האמצעית) ו'למ"ד הפעלי' (האחרונה). ובאם האות האחרונה של השורש, דהיינו למ"ד הפעלי, היא ה"א או אל"ף, קוראים לגזרת ההטייה של שורש כזה בשם נחי למ"ד ה"א או למ"ד אל"ף, דהיינו שילמ"ד הפועלי שהוא ה"א או אל"ף נחים בהרבה מצורות ההטייה.

¹⁹ ר"ל, אם כאן היתה נקראת מלרע היינו טועים לומר שהמלה איננה משורש שוב, אלא משורש שבה, ולכן היא מלרע, כמו שמצינו בבראשית ל"ד כ"ט "וְאֶת-נְשֵׁיהֶם שָׁבוּ וַיָּבִיאוּ" וכמש"כ רש"י שם: שבו - לשון שביה לפיכך טעמו מלרע, עכ"ל. לפיכך נשארה המלה מלעיל כמשפט שרשי נחי עי"ן וא"ו מבלי שאות הגרונית הבאה אחריה תשפיע על נגינתה. ולגבי מלת 'שטו' כשהיא מלרע אין לטעות שהיא מנחי ל"ה משום שבמקרא אין שורש שטה (בשי"ן ימנית) בפעלים כלל כי אם בלשון חז"ל. [וצ"ע בבראשית כ"ו כ"ב, שביאר רבינו שם שהמלה "רבו", משורש ריב, היא מלרע משום העי"ן שבא אחריה במלת 'עליה', והרי יש שורש רבה שהוא מנחי ל"ה שיכולים לטעות בו בגלל ההטעמה מלרע].